

26.8.2020

EOAK/1139/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

Käyrän vankilan toiminta rangaistusajan suunnitelman toteuttamisessa, työtoiminnasta poistamisessa ja lakanoiden haltuun antamisessa

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Käyrän vankilan ja erityisesti erityisohjaaja A:n, rikosseuraamusesimies B:n ja ylityönjohtaja C:n toimintaa eri asioissa. Kantelijan mukaan hänen rangaistusajan suunnitelmaansa ei ole vankilassa toteutettu suunnitellusti, eikä hän ei ole sen mukaisesti päässyt siviilitöihin eikä valvottuun koevapauteen. Kantelun mukaan ylityönjohtaja teki hänestä kurinpitotoimituksen ja irtisanoi hänet vankilan ulkopuolisesta työstä sairausloman aikana. Kantelijan mukaan vartijat olivat tehneet hänestä perusteettomia kurinpitotoimituksia, jonka seurauksena hänet voidaan siirtää pois avolaitoksesta. Kantelijan mukaan häntä ei ole monissa asioissa kuultu pyynnöstään huolimatta.

Kantelijan mukaan hän sai vankilaan saapuessaan käyttää sairautensa johdosta omia lakanoiden parin ensimmäisen kuukauden ajan, mutta sen jälkeen niiden käyttö kiellettiin ja rikosseuraamusesimies B pyysi häntä toimittamaan lääkärinlausunnon omien lakanoiden tarpeesta. Kantelija kertoi lääkärinlausunnon toimitettuaan saaneensa hetkellisesti lakanat takaisin, mutta palattuaan vankilaan Turun vankilassa viettämiensä muutaman viikon kuluttua häneltä taas kiellettiin omien lakanoiden käyttö lääkärin lausunnosta huolimatta.

Kantelija arvostelee myös vankilassa saamaansa terveydenhoitoa sekä lääkärin ja sairaanhoitajan vastaanotolle pääsyä. Siltä osin, kun kantelussa arvosteltiin terveyden- ja sairaanhoitoon liittyviä asioita, asia siirretty erikseen omana asiana (EOAK/1505/2020) Vankiterveydenhuollon yksikön käsiteltäväksi.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto 17.4.2020
- Käyrän vankilan johtaja D:n selvitys 25.3.2020, rikosseuraamusesimies B:n selvitys 22.3.2020, rikosseuraamusesimies E:n selvitys 10.2.2020 ja ylityönjohtaja C:n selvitys 9.3.2020.

Käytettävissäni on ollut myös seuraavat asiakirjat:

- rangaistusajan suunnitelma
- päätökset kantelijan sijoittamisesta toimintaan 5.11., 11.11., 19.11. ja 17.12.2019

- päätökset kantelijan vapauttamisesta toiminnasta 6.11., 25.11. (2 kpl), 10.12., 16.12., 19.12., 30.12. ja 31.12.2019 sekä 2.1., 3.1., 29.1., 3.2., 4.2. ja 5.2.2019
- Ilmoitus 135/2019/Käv, 157/2019/Käv, 1/2020/Käv, 11/2020/Käv ja 28/2020/Käv
- kurinpitopäätökset 79/2019/Käv, 91/2019/Käv ja 10/2020/Käv
- Käyrän vankilan työjärjestys 21.5.2019

3 RATKAISU

3.1 Rangaistusajan suunnitelman eteneminen siviilityön ja valvotun koevapauden osalta

3.1.1 Oikeusohjeita

Vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä säädetään rangaistusajan suunnitelmasta.

Vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten (*rangaistusajan suunnitelma*).

Rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, toiminnasta rangaistusaikana, valvotusta koevapaudesta ja ehdonalaisesta vapauttamisesta sekä poistumisluvan myöntämisestä. Hyvissä ajoin ennen vangin todennäköistä vapauttamista suunnitelmaa täydennetään vapauttamissuunnitelmalla ja valvontasuunnitelmalla. Vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa arvioidaan tarvittavassa laajuudessa vangin edellytykset selviytyä vapaudessa sekä hänen palvelujen tarpeensa. Ehdonlaiseen vapauteen päästetyn valvontaa koskevasta rangaistusajan suunnitelmasta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (400/2015).

Rangaistusajan suunnitelman sisällössä ja laajuudessa otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkistään, rikollisuudestaan ja olosuhteistaan saadut tiedot.

Vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (vankeusasetus) 16 §:ssä säädetään rangaistusajan suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Rangaistusajan suunnitelman täytäntöönpanosta vastaa sijoitusvankila. Sijoitusvankila huolehtii myös niistä valmisteluista, joita vangin päästäminen valvottuun koevapauteen tai ehdonlaiseen vapauteen edellyttävät.

Rangaistusajan suunnitelman tavoitteiden toteutumista on vankilassa seurattava ja se on otettava tarkasteltavaksi vähintään kolme kertaa vuodessa. Jos rangaistusaika on lyhyempi kuin neljä kuukautta, suunnitelma on otettava tarkasteltavaksi hyvissä ajoin ennen vangin vapauttamista.

Jos täytäntöönpanossa todetaan välttämättömäksi poiketa rangaistusajan suunnitelmassa vahvistetuista tavoitteista, vankilan on tehtävä arviointikeskukselle esitys suunnitelman muuttamisesta. Samoin on meneteltävä, jos suunnitelman noudattaminen edellyttää vangin siirtämistä toiseen vankilaan, jollei arviointikeskus ole siirtänyt toimivaltaa asiassa vankilalle.

Vankeuslain 8 luvun 6 §:ssä säädetään siviilityöstä.

Vangille voidaan antaa lupa varsinaisena työaikana tehdä työtä tai osallistua työharjoitteluun vankilan ulkopuolella (*siviilityö*).

Siviilityön palkkaus ja muut työhön liittyvät ehdot eivät saa olennaisesti poiketa asianomaisessa

työssä yleisesti noudatettavista ehdoista. Siviilityön tulee olla työpaikkaan ja työnantajaan liittyvät taloudelliset ja sosiaaliset tekijät huomioon ottaen tavanomaista taloudellista toimintaa.

Vankeuslain 8 luvun 10 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään siviilityöluvan edellytyksistä.

Edellä 6 §:ssä tarkoitettu lupa voidaan antaa tai 9 §:n mukainen päätös tehdä, jos:

- 1) lupa tai sijoitus edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;
- 2) vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen perusteella 3 momentissa tarkoitettujen luvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;
- 3) luvan tai sijoituksen 3 momentissa tarkoitettujen ehtojen noudattamista voidaan soveltuvin tavoin valvoa sijoituslaitoksen tiloihin asennettavilla, vangin haltuun annettavilla, vangin ylle ran-teeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yh-distelmillä; ja
- 4) vanki suostuu siihen, että vankeinhoitoviranomaiset ovat tarpeen mukaan yhteydessä viran-omaisiin sekä yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin luvan tai sijoituksen edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskeissa asioissa.

Luvan tai sijoittamisen ehtona on lisäksi, että:

- 1) vanki sitoutuu olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita ja rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoi-tettuja dopingaineita ja sitoutuu 16 luvun 7 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päihdeettömyyden valvontaan; ja
- 2) vanki sitoutuu noudattamaan muita vankilan ulkopuolella liikkumiseen ja toimintaan osallistu-miseen liittyviä välttämättömiä kirjallisia ehtoja.

Vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 6 kohdassa säädetään muutoksenhakukelpoisista pää-töksistä seuraavaa.

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 8) 8 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista, 6 §:ssä tarkoitettua lupaa siviilityöhön, ---- ja 13 §:ssä tarkoitettua osallistumisvelvollisuudesta vapautta-mista määräajaksi;

Valvotusta koevapaudesta annetun lain 9 §:n 1 momentissa säädetään koevapauden edellytys-ten selvittämisestä seuraavaa.

Vankilassa on selvitettävä vangin edellytykset sijoittua valvottuun koevapauteen hyvissä ajoin ennen mahdollista koevapauteen sijoittamista, jollei se ole rangaistusajan lyhyiden vuoksi ilmei-sen tarpeetonta. Erityisesti on arvioitava vangin sitoutumista hänelle asetettavien toimintaa, yh-teydenpitoa, päihdeettömyyttä ja asunnon ulkopuolella liikkumista koskevien määräysten ja ra-joitusten noudattamiseen.

Valvotusta koevapaudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään koevapauden edellytysten selvittä-misestä vangin aloitteesta.

Rikosseuraamuslaitoksen on käsiteltävä vangin hakemus koevapauteen sijoittamiseksi, vaikkei sijoittaminen sisältyisi rangaistusajan suunnitelmaan. Vangin hakemusta ei tarvitse käsitellä uu-delleen ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut edellisestä päätöksestä, ellei vangin työ-, asunto-, perhe- tai muissa vastaavissa olosuhteissa ole tapahtunut olennaista muutosta.

Valvotusta koevapaudesta annetun lain 12 §:ssä säädetään valvotun koevapauden valmistelusta.

Jos koevapauden edellytykset täyttyvät, vankilassa valmistellaan yhteistyössä vangin kanssa rangaistusajan suunnitelman mukaista toimintavelvollisuutta, selvitetään tukitoimien ja valvonnan tarvetta sekä laaditaan 14 §:ssä tarkoitettu koevapauden rangaistusajan suunnitelma.

Valmistelussa on oltava tarpeellisessa määrin yhteydessä koevapauden täytäntöönpanoon liittyvien viranomaisten, yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa.

Valvotusta koevapaudesta annetun lain 40 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään muutoksenhausta seuraavaa.

Oikaisuvaatimus Rikosseuraamuslaitoksen aluejohtajalle voidaan tehdä päätöksestä, joka koskee:

1) 11 §:ssä tarkoitettua vangin hakemusta koevapauteen sijoittamisesta; -----

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen valvotun koevapauden täytäntöönpanosta (1/004/2014). Määräyksessä todetaan seuraavaa.

1. Valvotun koevapauden valmistelu

Valvotun koevapauden tarkoituksena on suunnitelmallisella ja asteittaisella vapauttamisella ylläpitää ja edistää vangin valmiuksia sijoittua yhteiskuntaan. Koko rangaistusaikainen rangaistusajan suunnitelman mukainen työskentely tähtää siihen, että vapautuvalla on riittävät elämäntaloudelliset valmiudet.

Rangaistusajan suunnittelusta vastaavan yksikön tulee huomioida valvottu koevapaus osana rangaistusajan suunnitelmaa. Pääsääntö on, että edellytykset valvottuun koevapauteen selvitetään kaikkien vankien osalta.

Koevapauden edellytysten selvittäminen ja valmistelu sekä valvotun koevapauden toimeenpanosuunnitelma kirjataan asiakastietojärjestelmään.

3. Tilanteet, jolloin ei selvitetä valvottuun koevapauteen sijoittamista

Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset voidaan jättää selvittämättä, jos vankilassa oloaika jää kolmen kuukauden pituiseksi tai sen alle.

3.1.2 Saatu selvitys

Vankilan johtaja D:n selvityksen mukaan kantelija oli ollut Käyrän vankilaan sijoitettuna kolme kuukautta, josta ajasta kaksi viikkoa Turun vankilassa järjestyssääntörikkomuksen vuoksi. Kantelijan rangaistusajan suunnitelmaa on pyritty edistämään henkilökunnan toimesta. Hän on vankitietojärjestelmän mukaan käynyt 27.11.2019 hoitajalla, 2.12.2019 virkailijalla ja 11.12.2019 sosiaalityöntekijällä. Kantelija ei itse ole ollut kovin yhteistyöhaluinen asioidensa edistämiseksi. Lyhyenä ajanjaksona hän syyllistyi vankilassa kolme kertaa järjestyssääntörikkomukseen.

Johtaja toteaa olevan totta, että siviilityöhön pääseminen ja koevapaus eivät ole vankilassa edenneet, mutta ratkaiseva syy hänen mukaansa on ollut kantelijan omassa käyttäytymisessä. Vangin rangaistusajan suunnitelman edistämisen perusedellytys on vangin oma tahto. Kantelija on vankilassa saanut työkoikeilumahdollisuuden ja yksilöllistä tukea, mutta se ei valitettavasti

ole riittänyt siviilityöhön tai koevapauden edellytysten täyttymiseen. Erityisohjaaja A selvitystä ei ole saatu hänen pitkän poissaolon johdosta.

Rikosseuraamusesimies B pitää kantelua aiheettomana ja hänen näkemyksensä mukaan kantelija on saanut häneen suunnattua yksilöllistä ja kyseiseen aikakauteen liittyvää tukea ja mikäli rangaistusajan suunnitelma ei ole edennyt, se on johtunut kantelijan toimista.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus toteaa antavansa lausuntonsa vankitietojärjestelmästä ilmenevien tietojen pohjalta, koska tarkkoja tietoja kantelijan tilanteesta ei ole pystytty vankilan taholta antamaan hänen asioitaan hoitaneen erityisohjaajan pidemmän poissaolon johdosta.

Kantelija on aloittanut rangaistuksen suorittamisen Turun vankilassa 9.9.2019, josta hänet on siirretty Käyrän vankilaan 22.10.2019 ja sieltä Vanajan vankilaan 11.2.2020.

Eräs kantelijan rangaistusajan suunnitelman tavoite on työ- ja toimintakyvyn ylläpito sekä työllistymisen edistäminen, jonka osalta arviointikeskus on kirjannut rangaistusajan suunnitelmaan ”esimerkiksi siviilityön mahdollisuuden selvittäminen. Kantelijalla on laaja työhistoria ja hän toivoo pääsevänsä vankeusaikana töihin”. Aiemmin yhdyskuntaseuraamustoimiston taholta on todettu, että kantelija on ”kertomansa mukaan perustanut rakennusalan yrityksen maaliskuussa 2019”. Rangaistusajan suunnitelmasta on nähtävissä, että 2.12.2019 on tehty merkintä siitä, että kantelijan kanssa on keskusteltu siviilityöluvasta sekä valvotusta koevapaudesta. Siviilityön on ollut määrä edetä, kun kantelija palauttaa hakemuksen. Sittemmin 30.1.2020 on kirjattu, että kantelija jätti hakemuksen 7.1.2020 ja asiassa pyydettiin lisäselvityksiä. Työnantaja oli toimittanut selvityksensä 14.1.2020, jolloin kantelija oli kuitenkin ollut siirrettynä Turun vankilaan järjestyksessä selvittämisen ajaksi (11.–23.1.2020). Käyrän vankilasta oli ilmoitettu työnantajalle, että siviilityöasia ei ko. hetkenä voi edetä kantelijasta johtuvista syistä ja kantelija ottaa asiassa myöhemmin yhteyttä. Myöhemmin 22.1.2020 työnantaja oli ilmoittanut, että ”unohdetaan koko juttu”. Siviilityölupahakemus on jäänyt odottamaan mahdollisia lisätietoja.

Vankila oli esittänyt kantelijan avolaitossijoittamisen peruuttamista, koska hän oli syyllistynyt luvattoman tavaran hallussapitoon pitämällä hallussaan luvatonta, internetyhteyden mahdollistavaa matkapuhelinta. Arviointikeskus ei kuitenkaan peruuttanut avolaitossijoitusta 22.1.2020 tekemällään päätöksellä, koska ei katsonut vankeuslain 6 luvun 2 §:n mukaisten siirron edellytyksien täyttyneet.

Aluekeskus toteaa, että rangaistusajan suunnitelma voi sisältää suunnitelman esimerkiksi toiminnasta rangaistusaikana tai valvotusta koevapaudesta ja asiassa huomioidaan erilaisia seikkoja, kuten esimerkiksi vangin työ- ja toimintakyky. Vaikka rangaistusajan suunnitelmassa suunnitellaan rangaistuksen kulkua, ei suunnitelma ole tae taikka lupaus siitä, että se varmuudella toteutuu vangin toiveiden mukaisesti. Esimerkiksi siviilityöluja tai valvottuun koevapauteen päästäminen ovat aina sijoituslaitoksen harkinnan varassa. Oleellista on, että edellytykset molempien osalta täyttyvät. Nyt esillä olevassa tilanteessa vaikuttaa siltä, että vankilassa siviilityölujaan liittyvät asiat ovat olleet jo pidemmän aikaa selvitettävänä ja asiassa on edetty jo kohtalaisen pitkälle ennen kantelijan väliaikaista siirtämistä Turun vankilaan. Aluekeskuksen tiedossa ei ole, mistä syystä työnantaja on päätenyt siihen, että siviilityöluja ei olekaan mahdollista. Kantelijan rangaistusajan suunnitelmassa ei ole myöhempiä merkintöjä siitä, kuinka siviilityöasia on mahdollisesti edennyt. Aluekeskuksesta tiedusteltiin vankilasta 27.3.2020, onko kantelijalle

tehty siviilityö lupaa koskeva kielteinen päätös. Johtaja D vastasi, että asiassa ei ole tehty kielteistä päätöstä.

Valvotun koevapauden osalta vankilassa on tehty rangaistusajan suunnitelmaan 26.10.2019 kirjaus siitä, että kantelija on kiinnostunut valvotusta koevapaudesta ja 18.12.2019 siitä, että valvottua koevapautta on käsitelty ransutiimissä ja että se on mahdollista aloittaa L-ajan paikoilla (L-aika 7.3.2020). Valvotun koevapauden osalta vankitietojärjestelmän valvotun koevapauden tietokannasta on havaittavissa, että vankilassa ei ole laitettu vireille kantelijan valvottua koevapautta koskevaa asiaa. Vankilan selvitys asiassa on ollut hyvin yleisluonteinen, kun siinä on lähinnä todettu, että rangaistusajan suunnitelman etenemättömyys on johtunut kantelijan omasta menettelystä ja käyttäytymisestä. Aluekeskuksen käsityksen mukaan tällä viitattaneen kantelijan järjestysrikkomukseen, koska joulukuussa 2019 Käyrän vankilan näkemys on ollut, että valvottu koevapaus on mahdollista. Sen sijaan kantelijan joutuessa Turun vankilaan ja palatessa takaisin Käyrän vankilaan, ei asiasta ole enää uusia merkintöjä Käyrän vankilan ajalta.

Kantelija oli yhteydessä aluekeskuksen lakimieheen puhelimitse 3.2.2020. Lakimies muistaa kantelijan tuoneen esille näitä samoja asioita kuin tässä kantelussa ja muistaa myös todenneensa kantelijalle ainakin valvotun koevapauden osalta, että hän voi laittaa oman hakemuksensa vireille asiassa. Lakimiehen ollessa yhteydessä Käyrän vankilan apulaisjohtajaan puhelimitse tuli ilmi, että kantelija on hakenut siirtoa Vanajan vankilan Ojoisten osastolle 31.1.2020. Päätös kantelijan siirtämisestä sinne on tehty 7.2.2020.

3.1.3 Kannanotto

Rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman mm. vangin toiminnasta rangaistusaikana ja valvotusta koevapaudesta. Rangaistusajan suunnitelma ei ole sillä tavoin sitova, että se yksinomaan olisi siviilityöhön tai valvottuun koevapauteen sijoittamisen perusteena, vaan ne edellyttävät lisäksi aina yksittäisessä tapauksessa tehtyä konkreettista päätöstä. Kuten aluekeskus toteaa, suunnitelma ei ole tae taikka lupaus siitä, että se varmuudella toteutuu vangin toiveiden mukaisesti. Pidän toisaalta selvänä, että jos vanki on noudattanut rangaistusajan suunnitelmaa ja hän täyttää suunnitelman mukaiselle toiminnalle asetetut edellytykset, niin tällöin hänellä on perusteita lähteä siitä, että myös vankila toimisi asiassa suunnitelmassa todetun mukaisesti.

Siviilityöasian käsittely

Aluekeskuksen lausunnossa on selvitetty rangaistusajan suunnitelman sisältöä ja vankilan toimintaa kantelijan siviilityöhön sijoittamiseen liittyen. Selvityksen perusteella asian selvittäminen oli ilmeisesti jo varsin pitkällä ennen kuin kantelija siirrettiin Turun vankilaan kahdeksi viikoksi järjestysrikkomuksen selvittämisen johdosta. Saadun selvityksen perusteella minulla ei ole perusteita epäillä, että vankilassa ei olisi toimittu rangaistusajan suunnitelman mukaisesti kantelijan siviilityötä koskevassa asiassa.

Todettakoon kuitenkin, että saadun selvityksen mukaan kantelija on jättänyt siviilityö hakemuksen 7.1.2020, mutta asiaa ei ollut vielä ainakaan 27.3.2020 mennessä ratkaistu. Kiinnitän vankilan huomiota siihen, että vireille saatetut siviilityö hakemukset on asianmukaisesti ratkaistava, vaikka vanki onkin siirretty toiseen vankilaan. Kiinnitän vankilan huomiota myös siihen, että vankeuslain mukaan vangilla on muutoksenhakuoikeus siviilityötä koskevasta päätöksestä.

Valvottuun koevapauteen sijoittaminen ja edellytysten selvittäminen

Kantelijan rangaistusajan suunnitelmassa oli todettu, että ”arviointin perusteella sijoittaminen valvottuun koevapauteen vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta, sillä se tukisi arvion mukaan [kantelijan] perhesuhteita sekä työllistymisedellytysten täyttymistä”. Aluekeskuksen selvityksestä ilmenee vankilan toiminta valvottuun koevapauteen sijoittamisessa. Aluekeskuksen mukaan vaikuttaa siltä, että valvottua koevapautta koskevien asioiden käsittely on ikään kuin keskeytynyt kantelijan Turun vankilaan siirron johdosta ja Käyrän vankilaan palaamisen jälkeen valvotun koevapauden osalta vankilassa ei ole tehty merkintöjä.

Säännökset antavat vankilalle harkintavaltaa arvioidessaan, täyttääkö vanki valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset. Vaikka vankilalla onkin harkintavaltaa arvioidessaan vangin valvotun koevapauden edellytysten täyttämistä, niin tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö vankilan tarvitsisi asianmukaisesti selvittää ja käsitellä valvottuun koevapauteen päästämistä koskevaa asiaa. Valvotusta koevapaudesta annetun lain mukaan vankilassa on hyvissä ajoin selvitettävä vangin edellytykset sijoittua valvottuun koevapauteen.

Saadun selvityksen perusteella vankilan toimet kantelijan koevapauteen sijoittamisessa ja sen edellytysten selvittämisessä ovat jääneet osittain epäselväksi erityisohjaajan selvityksen puuttumisen johdosta. Kantelijan valvottua koevapautta koskevaa asiaa ei oltu laitettu vankilassa vireille 7.2.2020 mennessä, jolloin arviointikeskus päätti kantelijan siirtämisestä Vanajan vankilaan. Kantelijan ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohta oli 6.6.2020 ja rangaistusajan suunnitelman kirjauksen mukaan valvottu koevapaus olisi mahdollista aloittaa L-ajan paikkeilla, joka oli 7.3.2020. Käsitykseni mukaan edellä todetun perusteella valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen ja sitä koskevien mahdollisten päätösten tekeminen ei vielä ole ollut liian myöhäistä silloin, kun kantelija siirrettiin Vanajan vankilaan. Tämän johdosta en katso asian tältä osin antavan minulle aiheutta toimenpiteisiin. Kiinnitän vankilan huomiota kuitenkin siihen, että vankien valvottuun koevapauteen päästämisen edellytyksien selvittäminen ja sitä koskevat päätökset tulee tehdä riittävän aikaisin.

Saadussa selvityksessä ei ole otettu kantaa kantelijan väitteeseen siitä, että hän oli itse pyytänyt valvotun koevapauden käsittelyä, mutta sitä ei ollut hänen pyynnöstään huolimatta otettu käsitelyyn. Valvotusta koevapaudesta annetussa laissa on erikseen säännös siitä, että vankilan on otettava vangin pyynnöstä valvottua koevapautta koskeva hakemus käsiteltäväksi, vaikka siitä ei olisi mainintaa rangaistusajan suunnitelmassa. Kiinnitän vankilan huomiota siihen, että valvotusta koevapaudesta annetun lain mukaan vangilla on myös muutoksenhakuoikeus valvottuun koevapauteen päästämistä koskevaan hakemukseensa tehtyyn päätökseen.

Todettakoon, että saadun selvityksen mukaan kantelija on siirretty Vanajan vankilaan 11.2.2020 ja valvottua koevapautta koskeva asia on laitettu siellä vireille 2.3.2020. Vanajan vankilassa on tehty valvottua koevapautta koskeva päätös 10.3.2020 ja kantelija sijoitettiin valvottuun koevapauteen 14.3.2020. Valvotun koevapauden osalta asiassa on siten päädytty rangaistusajan suunnitelman mukaiseen ja kantelijan toivomaan lopputulokseen.

3.2 Työtoiminnasta poistaminen

3.2.1 Oikeusohjeita

Vankeuslain 8 luvun 2 §:ssä säädetään osallistumisvelvollisuudesta.

Vanki on velvollinen vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana osallistumaan vankilan järjestämään

tai hyväksymään toimintaan (*osallistumisvelvollisuus*).

Vanki on kokonaan tai osittain vapautettava osallistumisvelvollisuudesta, jos hänen terveydentilansa, toimintakykynsä tai ikänsä sitä vaatii.

Vankeuslain 8 luvun 4 §:ssä säädetään toimintaan sijoittamisesta.

Vanki on sijoitettava toimintaan ottaen huomioon rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus.

Vankeuslain 8 luvun 13 §:n 3 momentissa säädetään osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta määrääjäksi seuraavaa.

Vanki on vapautettava osallistumisvelvollisuudesta myös, jos se on tarpeen määräaikaisen työkyvyttömyyden vuoksi.

Vankeuslain 8 luvun 14 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään päätösvallasta seuraavaa.

Vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää 4 §:n mukaisesta sijoittamisesta, 6 ja 9 §:n mukaisesta vankilan ulkopuoliseen toimintaan osallistumisesta sekä 11 §:ssä tarkoitetun luvan tai sijoituksen peruuttamisesta.

Edellä 13 §:ssä tarkoitetusta osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta päättää vankilan johtaja tai toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Vankeuslain 1 luvun 8 §:n 1 momentissa säädetään toimivallan määräytymisestä Rikosseuraamuslaitoksessa seuraavaa.

Tässä laissa tarkoitettua päätösvaltaa käyttävät rikosseuraamusalueella Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet. Tässä laissa tarkoitettuja Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiä ovat:

- 1) aluejohtaja;
- 2) arviointikeskuksen johtaja;
- 3) vankilan johtaja;
- 4) vankilan toimintojen järjestämisestä vastaava virkamies (toiminnoista vastaava virkamies);
- 5) vankilan järjestyksestä ja turvallisuudesta vastaava virkamies (turvallisuudesta vastaava virkamies);
- 6) ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies;
- 7) ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies;
- 8) muu Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 11 §:ssä säädetään vankeuslain 1 luvun 8 §:n mukaista päätösvaltaa käyttävistä virkamiehistä.

Vankeuslain (767/2005) 1 luvun 8 §:n 1 momentin 4 – 7 kohdassa ja 3 momentissa tarkoitettuja virkamiehiä ovat:

- 1) täytäntöönpanosta vastaavana virkamiehenä täytäntöönpanojohtaja, täytäntöönpanopäällikkö ja työjärjestyksessä määrätty notaari;
- 2) toiminnoista vastaavana virkamiehenä apulaisjohtaja tai työjärjestyksessä määrätty, johtajan sijaisena toimiva virkamies;

- 3) turvallisuudesta vastaavana virkamiehenä apulaisjohtaja tai työjärjestyksessä määrätty, johtajan sijaisena toimiva virkamies;
- 4) ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimivana virkamiehenä rikosseuraamusesimies;
- 5) ohjaus- tai valvontatehtävissä toimivana virkamiehenä erityisohjaaja, ohjaaja, rikosseuraamustyöntekijä, työnjohtaja ja vartija.

Rikosseuraamuslaitoksen on antanut menettelytapaohjeen (1/004/2018) toimintaan sijoittamisesta, toimintaan osallistumisen seurannasta ja taloudellisista etuuksista. Ohjeessa todetaan mm. seuraavaa.

2.2.4 Toimintaan sijoituspäätöksen uusiminen, kun toimintaan osallistumisessa tapahtuu muutos

Toimintaan sijoituspäätös uusitaan mm.

- laitossiirtojen yhteydessä (sijoitus päätetään tai keskeytetään esimerkiksi, kun avolaitosvanki siirretään suljettuun päihteiden käytön epäilyksen selvittämiseksi)
- työ- ja toimintakyvyn muutosten vuoksi
- vanki ei osallistu toimintaan voimassa olevan päätöksen mukaisesti
- toimintaan osallistumisen edellytykset muuttuvat
- toimintaan osallistumisessa on hyväksymättömiä poissaoloja ja vangin kanssa on asiasta jo keskusteltu eikä keskustelu ole johtanut tarvittavaan muutokseen
- toiminnassa on vankilasta johtuvia pitkäaikaisempia katkoksia
- rangaistusajan suunnitelman toteuttaminen sitä edellyttää

Toimintaan osallistumista seuraava virkamies voi tehdä esityksen uudesta sijoituspäätöksestä ja toimintarahaa tai palkkaluokan muutoksesta.

3.2.6 Työkyvyttömyyden ajalta maksettava toimintarahaa ja palkka

Työkyvyttömyyden ajalta maksetaan toimintaan osallistuneelle toimintarahaa tai palkkaa, kunnes vangille tehdään uusi toimintaan sijoituspäätös tai toiminnasta vapauttamispäätös. Vankila laatii menettelyt sairauslomaan liittyvistä käytännöistä. Esimerkiksi sairastunut vanki ilmoittaa asiointilomakkeella tai muulla tavalla sairastumisestaan heti ensimmäisenä sairauspäivänä sairaanhoitajalle sekä toimintaa ohjaavalle virkamiehelle, ulkopuolisen toiminnan järjestäjän yhdyshenkilölle tai muulle lähityöntekijälle tai rikosseuraamusesimiehelle sen mukaan miten käytännöt vankilassa ohjeistetaan. Jos mahdollista, vanki hakee määräaikaisen vapautuksen toiminnasta sairaanhoitajalta jo heti ensimmäisenä työkyvyttömyyspäivänä. Sairaanhoitajan tai lääkärin kirjoittama vapautus osallistumisvelvollisuudesta tarvitaan viimeistään kolmen työkyvyttömyyspäivän jälkeen.

 Toimintaan sijoituspäätöksen päättämistä harkitaan tai päätös keskeytetään, jos vanki ei ole esittänyt terveydenhuollon sairauslomatodistusta viimeistään neljäntenä sairaspäivänä. Vangin kanssa keskustellaan aina, kun hänellä on toistuvia lyhyitä työkyvyttömyysjaksoja. Voidaan myös tehdä päätös, että joiltakin vangeilta edellytetään sairaanhoitajan tai lääkärin todistusta toiminnasta poissaolosta jo heti ensimmäisestä päivästä alkaen. Menettely olisi yhdenmukainen sen kanssa, miten henkilökunnan kanssa toimitaan.

Vankeuslain 1 luvun 7 §:n mukaan vankia on kuultava asumista, vankilaan ja toimintaan sijoittamista, kurinpitoa sekä muuta häntä koskevaa päätöstä tehtäessä noudattaen, mitä hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään.

Hallintolain 31 §:n 1 momentissa säädetään selvittämismenettelyistä seuraavaa.

Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Hallintolain 34 §:ssä säädetään asianosaisen kuulemisesta.

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos:

- 1) vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana;
- 2) asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista;
- 3) asia koskee hakijan ominaisuuksien arviointiin perustuvan edun myöntämistä;
- 4) kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle; tai
- 5) hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Hallintolain 44 §:ssä säädetään päätöksen sisällöstä.

Kirjallisesta päätöksestä on käytävä selvästi ilmi:

- 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
- 2) asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu;
- 3) päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu; sekä
- 4) sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Annettaessa suullinen päätös asianosaiselle on ilmoitettava, miten asia on ratkaistu, ja selostettava ratkaisun perustelut.

Hallintolain 45 §:ssä säädetään päätöksen perustelemisesta.

Päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä, jos:

- 1) tärkeä yleinen tai yksityinen etu edellyttää päätöksen välitöntä antamista;
- 2) päätös koskee kunnallisen monijäsenisen toimielimen toimittamaa vaalia;
- 3) päätös koskee vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista tai sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arviointiin;
- 4) päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta; taikka
- 5) perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta.

Perustelut on kuitenkin 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa esitettävä, jos päätös merkitsee olennaista muutosta vakiintuneeseen käytäntöön.

3.2.2 Saatu selvitys

Käyrän vankilan johtajan mukaan kantelija oli sijoitettu vankilan ulkopuoliseen työhön X:ään

20.11.–31.12.2019. Sijoitus ei kantelijan käyttäytymisen vuoksi onnistunut ja se jouduttiin päättämään. Johtajan mukaan 19 päivästä hän oli töissä vain kahdeksana päivänä.

Ylityönjohtaja C:n selvityksen mukaan kantelijan väite siitä, että hän olisi sanonut kantelijan irti talon ulkopuolisista töistä hänen ollessaan sairauslomalla, ei pidä paikkaansa. Kantelija sijoitettiin pois ulkopuolisesta kohteesta 17.12.2019 ja samassa yhteydessä hänet sijoitettiin vankilan toimintaan 18.12.2019 alkaen. Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksessa todetaan, että mikäli osallistumisessa toimintaan on tapahtunut muutos, muuttunut epäsäännölliseksi tai ilmenee toistuvia poissaoloja, voidaan tehdä uusi toimintaansijoittamispäätös.

Kantelijan osalta tuli tarpeelliseksi harkita toimintapaikan vaihdosta runsaiden poissaolojen vuoksi. Lyhyeksi jääneessä jaksossa, jonka kantelija oli sijoitettuna ulkopuoliseen kohteeseen, oli työpäiviä 19 päivää, joista kantelija oli poissa kahdeksan päivää. Kantelijan ollessa työkohteessa ei toiminta myöskään ollut täysin ongelmaton.

Ulkopuoliset työkohteet ovat kautta linjan sellaisia, joissa työt eivät voi odottaa tekijäänsä vaan asioiden pitää rullata jouhevasti ja suunnitelmallisesti. Myöskin on tarpeellista saada toimintaan mukaan mahdollisimman suuri volyymi. Volyymi heikkenee välittömästi, kun toimintaan sijoitettu vanki ei osallistu toimintaan, sillä poissa ollessaankin vanki täyttää yhden toimintapaikan. Käytyään keskustelun kantelijan kanssa työkohteesta poissijoittamisen vuoksi, ylityönjohtaja kertoo kirjanneensa vankitietojärjestelmään toimintapäätökseen saaneensa vaikutelman, että kantelija oli helpottuneen oloinen, kun ei enää tarvitse käydä töissä talon ulkopuolella. Ylityönjohtaja kertoi tuon täysin poikkeuksellisen kommentin kirjoittaessaan uskoneensa kantelijan olleen kovan paineen alla ollessaan työssä siviilimäisessä ympäristössä vankilan ulkopuolella. Ylityönjohtajan mukaan kantelija ei tässä vaiheessa asiaa mitenkään protestoinut taikka muutenkaan vastustellut.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan vankitietojärjestelmästä on nähtävissä, että kantelija oli sijoitettu 20.11.2019 X:ään avolaitostyöhön. Toimintaan sijoittuminen on päätynyt 17.12.2019 ja päätöksen on tehty lisäys, jonka mukaan kantelijalla on erittäin paljon poissaoloja töistä ja tästä johtuen siirretään pois kohteesta. Kantelijan vapauttamisesta toiminnasta koskevat päätökset tehty ajoille 25.–27.11., 10.12. ja 16.12.2019.

Vankilan johtaja ja ylityönjohtaja ovat todenneet eri määrät kantelijan poissaolopäivistä. Aluekeskuksen vankitietojärjestelmästä saaman käsityksen mukaan kantelija on ollut X:ään sijoitettuna 19 työpäivän ajan, joista hän ollut työkyvytön viiden työpäivän ajan. Asia voi olla toisin, mikäli vankitietojärjestelmästä puuttuu kirjauksia joiltain päiviltä. Vankitietojärjestelmän mukaan sairaanhoitaja on kirjannut sairausloman 25.–27.11.2019, muina päivinä vankila on kirjannut poissaolot.

Aluekeskus toteaa, että toimintaansijoittamispäätös vaikuttaa toimineen myös toiminnasta poissijoittamista koskevana päätöksenä. Kuulemisen osalta päätöksessä todetaan, että "[Kantelija] vaikuttaa jopa helpottuneelta kuullessaan, että toimintapaikka vaihdetaan X:stä viikkaukseen". Aluekeskus toteaa, että kun vankia kuullaan, tulisi tuoda ilmi hänen oma näkemyksensä. Asiasta jää käsitys, että kantelijalle on ilmoitettu, että hänet pois sijoitetaan toiminnasta ja kuulemiskirjauksessa on tuotu esille lähinnä kuulijan johtopäätös asiasta. Päätöksen perusteluksi on kirjattu, että "[Kantelijalla] erittäin paljon poissaoloja töistä. Tästä johtuen siirretään pois kohteesta".

Aluekeskus toteaa, että Käyrän vankilaa koskevissa apulaisoikeusasiamiehen päätöksissä EOAK/1049/2018 ja EOAK/4226/2018 sekä aluekeskuksen kanteluvastauksessa 273/800/2018 on ohjeistettu vankilaa tekemään toiminnasta poissijoittamisesta perusteltu päätös samoin kuin toimintaan sijoittamisesta. Tässä tilanteessa voidaan kuitenkin havaita, että kantelija on Käyrän vankilassa tehty heti seuraavana päivänä päätös uuteen toimintaan sijoittamisesta eli hän ei ole ollut päivääkään toimintaan sijoittamattomana. Näin ollen kyse vaikuttaa olleen toimintaan sijoituspäätöksen uusimisesta. Nyt esillä olevassa asiassa toiminnasta pois sijoitettaessa on tehty kirjaus alkuperäiseen toimintaan sijoittamista koskevaan päätökseen.

Aluekeskus on kiinnittänyt huomiota, että sekä päätöksen että edellä mainitun kirjauksen toiminnasta poissijoittamisesta on tehnyt ylityönjohtaja C. Vankeuslain 1 luvun 8 §:ssä säännelään toimivallan määräytymisestä Rikosseuraamuslaitoksessa. Rikosseuraamuslaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 11 §:ssä säännelään päätösvaltaa käyttävistä virkamiehistä, joissa ylityönjohtajaa ei mainita lainkaan. Vankilan työjärjestyksen mukaan ylityönjohtajan toimivallassa on päättää toimintaan sijoittamista koskevista päätöksistä. Aluekeskus pitää kuitenkin ongelmallisena, että ylityönjohtajan päätösvalta ei säännellä lain taikka asetuksen tasolla. Lähtökohtaisesti voidaan tulkita, että ylityönjohtajalla olisi ainakin sama toimivalta kuin työnjohtajalla. Mikäli olisi tarkoitettu, että ylityönjohtaja olisi esimiesasemassa siten kuin rikosseuraamuskeskimies on ja hänen katsottaisiin ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimivaksi virkamieheksi, asiasta tulisi säännellä. Näin ollen, kun Käyrän vankilan työjärjestyksen 2.2.4 kohdassa todetaan ylityönjohtajan toimivallasta laatia toimintaan sijoituspäätöksiä, työjärjestystä ei voida pitää säännösten mukaisena ja sitä tulisi muuttaa.

Kantelijan toiminnasta poissijoittamisen perusteena ollut hänen sairastelunsa ja sitä kautta useat poissaolot. Asiakirjoista saadun vaikutelman mukaan vankilassa ollaan harmistuttu siitä, että kantelija on paljon poissa työstä. Kantelija ei ole voinut aina saada sairauslomastodistusta asiassa, koska sairaanhoitaja ei pidä vastaanottoa kovinkaan usein vankilassa. Kantelijan poissaoloja ei siis ole voitu katsoa luvattomiksi poissaoloiksi. On myös havaittavissa, että vankilassa ihmetyttää, kuinka vangit ilmoittautuvat sairaaksi ja eivät käy toiminnassa, mutta tekevät kuitenkin muita vapaa-ajan asioita. Aluekeskus toteaa, että ylityönjohtaja kertomalla tavalla voidaan pitää ymmärrettävänä, että kantelijan osalta on nähty tarpeelliseksi puuttua tilanteeseen. On epäilemättä paikkansa pitävää, että ulkopuoliset työkohteet ovat sellaisia, joissa työt eivät voi odottaa, vaan asioiden pitää sujua jouhevasti sekä suunnitelmallisesti.

Rikosseuraamuslaitoksen menettelytapaohjeessa (1/004/2018) toimintaan sijoittamisesta ja taloudellisista etuuksista ohjeistetaan kohdassa 2.2.4 toimintaan sijoituspäätöksen uusimisesta, kun toimintaan osallistumisessa tapahtuu muutos. Rikosseuraamuslaitoksen menettelytapaohjeessa kuvatut tilanteet ovat esimerkinomaisia. Aluekeskus toteaa, että niissä ei suoranaisesti tuoda esiin sairastelua, jonka johdosta toimintaan osallistumisessa katsottaisiin tapahtuneen muutos ja päätös tulisi uusua. Toisaalta joissain tapauksissa sairastamisen voitaneen katsoa olevan sellainen muutos työ- ja toimintakykyyn, jonka johdosta toimintaan sijoituspäätös tulisi uusua ja toimintapaikkaa muuttaa. Tämä tarkoittaa aluekeskuksen näkemyksen mukaan ennen kaikkea tilannetta, jossa vangin terveydentila muuttuu sellaiseksi, että hän ei voi enää tehdä kyseistä työtä. Päätöksen perusteluna kantelijan kohdalla joka tapauksessa todetaan, että toistuvat poissaolot ovat perusteena toiminnasta poissijoittamiselle.

Apulaisoikeusasiamies on todennut päätöksessä EOAK/4226/2018, että vangin sijoitus tiettyyn toimintaan voidaan lopettaa, jos toimintaan sijoittamisessa lain mukaan huomioitavissa sei-

koissa, joita ovat rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus, on tapahtunut muutos. Aluekeskus toteaa, että nyt esillä olevassa asiassa ei vaikuttaisi olevan kysymys nimenomaisesti tällaisista seikoista. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan toisaalta kuitenkin myös vankilalla tulee olla harkintavaltaa toimintaan sijoittamista koskien ja sen on puututtava tilanteeseen, mikäli vangilla on lukuisia poissaoloja ja varsinkin, jos tämä vie toiminnallaan yhden toimintakykyisen vangin paikan. On totta, että kantelija on ollut kohtalaisen lyhyenä ajanjaksona useita päiviä poissa työstä, mikä on ollut omiaan vaikuttamaan X:n työtilanteeseen. Sairastamisesta ei ole myöskään voitu vankilasta johtumattomista syistä saada täyttä varmuutta. Edellä mainituista syistä voidaan pitää ymmärrettävänä, että vankila on katsonut kantelijan kohdalla tarpeelliseksi muuttaa sijoituspäätöstä toiseen toimintaan. Aluekeskuksen tiedossa ei ole, minkä verran kantelijan kanssa on asiasta keskusteltu tapahtuma-ajan kohtana, mutta sen tulisi aluekeskuksen näkemyksen mukaan olla ensisijainen puuttumisen keino tämänkaltaisessa tilanteessa.

Selvityksessä on tuotu myös esille, että kantelijan ollessa työkohteessa ei toiminta ollut täysin ongelmaton, mutta asiasta ei kerrota tarkemmin eikä tehdyssä päätöksessä viitata tähän, joten aluekeskus ei voi ottaa kantaa kyseiseen mainintaan.

3.2.3 Kannanotto

Työtoiminnasta poistamisen edellytyksien täytyminen

Vankeuslain mukaan vankia toimintaan sijoitettaessa on rangaistusajan suunnitelman lisäksi otettava huomioon vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus. Säännös antaa vankilalle varsin paljon harkintavaltaa vankia toimintaan sijoitettaessa. Käsitelmäni mukaan vankilan ulkopuolella tehtävä avolaitostyö on yleisesti sellainen työympäristö, jossa korostuu vangin luotettavuuteen ja turvallisuuteen liittyvät vaatimukset. Pidän myös ymmärrettävänä sitä, että vankilan ulkopuolisille tahoille tehtävässä työtoiminnassa kiinnitetään tavallistakin enemmän huomiota vangin suoriutumiseen ja kykenevyyteen hoitaa työtehtävä asianmukaisesti.

Vangin toimintaan sijoittamisen peruuttamisesta ei ole nimenomaisia muita säännöksiä kuin vankeuslain 8 luvun 2 ja 13 §:n säännökset osallistumisvelvollisuudesta ja siitä vapauttamisesta. Niiden mukaan vanki on kokonaan tai osittain vapautettava osallistumisvelvollisuudesta, jos hänen terveydentilansa, toimintakykynsä tai ikänsä sitä vaatii. Vanki on vapautettava osallistumisvelvollisuudesta myös silloin, jos se on tarpeen määräaikaisen työkyvyttömyyden vuoksi. Pidän selvänä, että vangin sijoitus tiettyyn toimintaan voidaan tämän lisäksi lopettaa myös silloin, jos edellä mainituissa toimintaan sijoittamisessa lain mukaan huomioitavissa seikoissa on tapahtunut muutos.

Kantelijan siirtämistä pois avolaitostöistä X:stä on perusteltu hänen runsailla poissaoloillaan työpaikalta. Totean ensiksi, että saadussa selvityksessä on esitetty varsin erilaisia lukumääriä kantelijan poissaoloista. Ylityönjohtajan selvityksen mukaan poissaolopäiviä olisi ollut kahdeksan, mutta hänen kantelijan toimintaa sijoittamista koskevassa päätöksessä on todettu, että kantelijalla olisi ollut X:ssä poissaoloja enemmän kuin työssäolopäiviä. Vankilan johtajan selvityksen mukaan poissaolopäiviä olisi ollut 11. Aluekeskuksen mukaan vankitietojärjestelmään merkittyjen tietojen mukaan kantelija oli ollut työkyvytön viiden työpäivän ajan.

Todettakoon, että saatu selvitys ei tue kantelijan väitettä siinä, että hän olisi ollut sairauslomalla,

kun ylityönjohtaja teki päätöksen hänen poistamisestaan työtoiminnasta X:stä.

Pidän vankilan toimintaa asiassa ongelmallisena ottaen huomioon edellä mainitut vangin toimintaan sijoitettaessa tai toiminnasta poistettaessa huomioitavat seikat. Kantelija on ollut varsin paljon poissa työpaikalta, vaikka poissaolopäiviä olisi ollut viisi. Käsitykseni mukaan poissaolopäivien määrä ei voi kuitenkaan yksistään olla peruste toiminnoista poistamiseen, ellei se samalla muuten täytä vankeuslaissa mukaisia toiminnasta poistamisen edellytyksiä.

Vanki ei voi itse päättää siitä koska hän menee töihin. Vangilla on osallistumisvelvollisuus ja hänen on mentävä työpaikalle, ellei vankilassa tehdä päätöstä hänen toiminnasta vapauttamisestaan. Rikosseuraamuslaitoksen menettelytapaohjeen mukaan, jos vangilla on hyväksymättömiä poissaoloja, niin vanki voidaan siirtää toiseen toimintaan sen jälkeen, kun vangin kanssa on asiasta ensin keskusteltu eikä keskustelu ole johtanut tarvittavaan muutokseen. Saadusta selvityksessä ei ilmene yhtään sellaista päivää, jolloin kantelija olisi ollut töistä poissa X:stä ilman hyväksyttävää syytä. Selvityksestä ei myöskään ilmene, että hänen kanssaan olisi keskusteltu asiasta ennen toiminnasta poistamista.

Rikosseuraamuslaitoksen menettelytapaohjeessa otetaan kantaa myös siihen, miten vankilan on toimittava sairauspoissaolojen kohdalla. Sen mukaan toimintaan sijoituspäätöksen päättämistä harkitaan tai päätös keskeytetään, jos vanki ei ole esittänyt terveydenhuollon sairauslomastodistusta viimeistään neljäntenä sairaspäivänä. Vangin kanssa keskustellaan myös aina, kun hänellä on toistuvia lyhyitä työkyvyttömyysjaksoja. Ohjeessa on varsin yksityiskohtaisesti todettu, miten vankilan tulisi toimia, jos vangilla on paljon poissaoloja. Saadusta selvityksestä ei ilmene, että poissaoloista olisi esimerkiksi keskusteltu vangin kanssa tai että vankilassa olisi muuten toimittu asiassa ohjeessa kerrotulla tavalla.

Käsitykseni mukaan kantelijan sairauspäivien määrä ei sinällään ole peruste toiminnoista poistamiseen, ellei se osoita sitä, että kantelija ei terveydentilansa osalta sovellu tai kykene kyseiseen työhön. Jos vangin töistä poistamisen syynä käytetään hänen poissaolojaan, vankilan on tällöin hankittava riittävä selvitys poissaoloista ja niiden aiheettomuudesta tai luvattomuudesta. Tässä tapauksessa tällaista selvitystä ei ole esitetty. Voin yhtyä aluekeskuksen käsitykseen siitä, että tapauksen kaltaisessa tilanteessa vankilan ensisijainen puuttumisen keino tulisi olla vangin kanssa keskusteleminen.

Ylityönjohtajan selvityksessä on todettu, että kantelijan toiminnassa X:ssä oli ollut moitittavaa. Selvityksestä ei kuitenkaan ilmene tarkempaa tietoa siitä, mitä se tarkoittaa ja mihin se perustuu, eikä sille voida antaa merkitystä vankilan toimintaa asiassa arvioitaessa.

Voin sinällään ymmärtää vankilan ja aluekeskuksen esittämiä yleisiä perusteita mm. siitä, että paljon sairasteleva vanki vie paikan toimintakykyiseltä vangilta. Käsitykseni mukaan nämä perusteet eivät kuitenkaan ole sellaisia, että niillä voitaisiin perustella kantelijan työtoiminnasta poistamista.

Edellä todetun perusteella katson, että vankila ei ole esittänyt asianmukaisia perusteita kantelijan X:stä työtoiminnasta pois siirtämiseen ja on ylittänyt harkintavaltansa asiasta päättäessään.

Päätöksen tekeminen toiminnasta poistamisesta

Olen aikaisemmin mm. Käyrän vankilan toimintaa koskevassa päätöksessäni [EOAK/1049/2018](#) ottanut kantaa siihen, miten vankiloissa tulisi menetellä vankia työtoiminnasta poistettaessa. Olen katsonut, että vangin toiminnasta poistamisesta tulee tehdä kirjallinen hallintolain mukainen päätös samalla tavalla kuin vangin toimintaan sijoittamisesta. Tapauksen kaltaisessa tilanteessa päätöksellä on vangin kannalta myös taloudellisesti merkittäviä vaikutuksia, koska avolaitostöistä maksettavat ansiot ovat huomattavasti korkeammat kuin muuten maksettava toimintatara.

Edellä mainitussa päätöksessä kiinnitin huomiota myös siihen, että asiassa oli ongelmallista se, että vankitietojärjestelmä ei ohjaa tekemään toiminnoista poistamista koskevaa päätöstä ja kirjaamaan asiaa koskevaa kuulemista ja päätöksen perusteluita. Vankitietojärjestelmä mahdollistaa ainoastaan toimintaan sijoittamista koskevan kuulemisen ja päätöksen sekä sen perusteluiden kirjaamisen. Vankitietojärjestelmässä ei ole valittavissa kohtaa 'toiminnasta poissijoittaminen', minkä vuoksi toimintaan sijoittamispäätösosiota ei välttämättä ole vankiloissa mielletty oikeaksi paikaksi kirjata toiminnasta poissijoittamista koskevia kirjauksia. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön laatimassa 5.1.2018 alkaen voimaantulleessa menettelytapaohjeessa (2/004/2018) todetaan, että toimintaan sijoituspäätös uusitaan, kun toimintaan osallistumisessa tapahtuu esim. toimintaan osallistumisen edellytyksiin liittyvä muutos. Sitä, mihin ja miten toiminnoista poissijoittamista koskeva päätös kirjataan, ei ole menettelytapaohjeessa ohjeistettu.

Kantelijan X:ään sijoittamista koskevan päätöksen vankitietojärjestelmän kirjauksessa on todettu, että 19.11.2019 on tehty päätös kantelijan kyseiseen toimintaan sijoittamisesta alkaen 20.11.2019 ja että kantelijan toiminta kohteessa on päätynyt 17.12.2019. Päätökseen on kirjattu, että "[Kantelijalla] erittäin paljon erittäin paljon poissaoloja töistä. Tästä johtuen siirretään pois kohteesta". Tämän jälkeen vankilassa on 17.12.2019 tehty päätös kantelijan sijoittamisesta takaisin viikkaamaan puolustusvoimien pyykkiä alkaen 18.12.2019. Päätökseen on kirjattu, että "ollessaan sijoitettuna X:ään oli poissaoloja enemmän kuin työssäolopäiviä."

Kantelijan avolaitostyöstä poistamisesta ja sen perusteista on tehty kirjauksia vankitietojärjestelmään, mutta ne eivät täytä hallintolain mukaisen päätöksen tekemiselle asetettuja edellytyksiä. Kantelijan työtoiminnasta poistamisesta ei ole tehty asianmukaista päätöstä.

Asian selvittäminen ja kuuleminen toiminnasta poistettaessa

Hallintolaki edellyttää, että viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asiamukaisesta selvittämisestä ennen asian päättämistä. Saadun selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että asiassa on selvitetty ainoastaan kantelijan poissaolojen määrää, mutta siitäkin on jäänyt epäselvyyttä. Katson, että vankila ei ole selvittänyt riittävästi kantelijan työtoiminnasta poistamisen edellytysten täyttymistä ennen päätöksentekoa.

Kuten aluekeskus on todennut, kuulemisen tulee tapahtua ennen päätöksentekoa. Kuultavan esittämät seikat tulee ottaa huomioon päätöstä tehtäessä. Kuulemisen kohteena on kaikki asian käsittelyn perusteena oleva informaatio ja päätöksenteon perusteet. Asianosaiselle tulee kuulemisen yhteydessä varata tilaisuus esittää niiden johdosta omat näkökantansa tai vasta-argumenttinsa ja omat vaatimuksensa ennen kuin häntä koskeva päätös tehdään. Saadun selvityksen perusteella on jäänyt epäselväksi, onko kantelijaa asianmukaisesti kuultu ennen kuin on tehty päätös hänen työtoiminnasta siirtämisestään. Todettakoon, että olen aiemmin päätöksis-

säni EOAK/1049/2018 ja EOAK/4226/2018 kiinnittänyt Käyrän vankilan huomiota vankien asianmukaiseen kuulemiseen ennen kuin tehdään päätös heidän työtoiminnasta poistamisesta.

Päätösvalta toimintaan sijoittamisessa

Kantelijan työtoimintaan sijoittamisesta ja toiminnasta poistamisesta on päättänyt ylityönjohtaja C. Vankeuslain mukaan vankien toimintaan sijoittamisesta päättää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Vankilan toiminnoista vastaavana virkamiehenä toimii apulaisjohtaja. Päätösvaltaa kantelijan toimintaan sijoittamisessa on voinut siten käyttää vankilan johtaja, apulaisjohtaja tai rikosseuraamusesimies. Ylityönjohtaja C ei ole siten ole ollut lain mukaan toimivaltainen tekemään kyseisiä päätöksiä.

Olen jo aiemmin 27.3.2019 tekemässäni päätöksessä EOAK/4226/2018 saattanut Käyrän vankilan johtajan tietoon, että työnjohtaja ei ole lain mukaan toimivaltainen tekemään vangin toimintaan sijoittamista koskevaa päätöstä. Päätös on lähetetty 29.3.2019 sähköpostitse Käyrän vankilan johtajalle ja häntä on pyydetty ilmoittamaan ratkaisusta ylityönjohtajalle. Pidän näin ollen vankilan johtajan ja ylityönjohtajan toimintaa siten erittäin moitittavana. Vankilan johtajan toiminnan moitittavuutta lisää se, että vankilaan on tämän jälkeen laadittu uusi työjärjestys 21.5.2019 ja sen mukaan ylityönjohtaja tekee vankien toimintaan sijoittamista koskevat päätökset. Ylityönjohtaja C:n toiminnan moitittavuutta vähentää se, että hän on toiminut asiassa vankilan johtajan vahvistaman työjärjestyksen mukaan.

Todettakoon vielä, että Rikosseuraamuslaitoksen menettelytapaohjeessa (1/004/2018) on todettu, että vankilan työjärjestyksessä määrätään se tai ne rikosseuraamusesimiehet, jotka sijoittavat vangit toimintaan, jos sijoituspäätöstä ei tee johtaja tai apulaisjohtaja. Toimintaa ohjaavat virkamiehet voivat esitellä toimintaan sijoituspäätökset ja toiminnoista vapauttamispäätökset sen mukaan, miten osallistumisen ja rangaistusajan suunnitelman toteutumisen seurantavastuista on vankilassa todettu. Toimintaa ohjaava virkamies seuraa vangin osallistumista sijoituspäätöksen mukaiseen toimintaan. Toiminnan osallistumista seuraava virkamies voi tehdä esityksen uudesta sijoituspäätöksestä. Ohjeen mukaan työnjohtajien tehtäviin kuuluu siten toimia esittelijänä vankien työtoimintaan sijoittamisen liittyviä asioissa, eikä toimia asiassa päätöksentekijänä.

Päätöksenteko osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta määräaikaisten työkyvyttömyyden vuoksi

Vankeuslain mukaan vankilan johtaja tai toiminnoista vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies päättää vangin osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta määräaikaisten työkyvyttömyyden vuoksi. Vangilla on myös muutoksenhakuoikeus osallistumisvelvollisuuden vapauttamista koskevista päätöksistä ja päätökseen on siten liitettävä oikaisuvaatimusosoitus. Osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista koskevia päätöksiä ei ole mainittu Rikosseuraamuslaitoksen työjärjestyksen 21 §:ssä, joissa on mainittu ilman esittelyä ratkaistavat asiat. Osallistumisvelvollisuudesta vapauttamista koskeva päätös on siten tehtävä esittelystä.

Selvityksen mukana on toimitettu vankilassa tehdyt päätökset kantelijan toiminnasta vapauttamisesta työkyvyttömyyden johdosta, joita oli 15 kappaletta. Päätöksistä kahteen päätöksentekijäksi on merkitty sairaanhoitaja ja muissa päätöksissä ei ollut mainintaa päätöksentekijästä tai

sen esittelijästä. Kuten edellä totesin, sairaanhoitajalla ei ole toimivaltaa päättää osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta. Asiassa on jäänyt epäselväksi, kuka tai ketkä ovat olleet päätöksentekijöinä näissä muissa päätöksissä.

Edellä todetun perusteella vaikuttaa siltä, että vankilassa ei toimita säännösten mukaisesti päättäessä vankien osallistumisvelvollisuudesta vapauttamisesta työkyvyttömyyden perusteella.

3.3 Omien lakanoiden haltuun antaminen

3.3.1 Oikeusohjeita

Vankeuslain 9 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään omaisuuden hallussa pidosta seuraavaa.

Vanki saa vankilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta. Esineen tai aineen hallussapito voidaan evätä jos:

- 1) esineestä tai aineesta aiheutuu vaaraa henkilön turvallisuudelle;
- 2) esine tai aine erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;
- 3) esineen tai aineen hallussapidosta vankilan tai vankilan osaston olosuhteet ja valvonnan aste huomioon ottaen aiheutuu erityistä haittaa vankilan yleiselle järjestykselle;
- 4) esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa;
- 5) esinettä tai ainetta käytetään tai on perusteltua syytä epäillä, että sitä tullaan käyttämään rikoksentekovälineenä;
- 6) vankila on hankkinut vastaavan esineen vangin käyttöön.

Vankeuslain 9 luvun 9 §:n 1 momentissa säädetään päätösvallasta.

Ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tekee päätöksen siitä, että omaisuutta ei anneta vangin haltuun. Ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangin haltuun sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua

Vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 9 kohdassa säädetään muutoksenhakukelpoisista päätöksistä seuraavaa.

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 9) 9 luvun 1 §:ssä tarkoitettua omaisuuden hallussapidon epäämistä, -----

Rikosseuraamuslaitos on antanut määräyksen vankien asumisesta ja perushuollosta (19/004/2010). Sen mukaan vangille annetaan käyttöön yksi kappale kutakin vuode- ja liinavaatetta, mitkä merkitään varuskortille. Vangilla ei saa olla enempää vuode- ja liinavaatteita, kuin on määrätty.

Rikosseuraamuslaitos on antanut määräyksen vankien laitospaattuksesta (1/004/2016). Määräyksessä todetaan vuode- ja liinavaatteiden osalta, että haltuun annetaan lakana, pussilakana ja tyynyliina.

3.3.2 Saatu selvitys

Rikosseuraamuskesimies E:n selvityksen mukaan kantelija on siirretty Turun vankilaan 11.1.2020, josta hän on palannut Käyrän vankilaan 23.1.2020. Kantelijan asunto-osastolla ollut

omaisuus on pakattu huoneesta pois henkilökunnan toimesta ja merkitty vankitietojärjestelmän omaisuusluetteloon. Kantelijalle on tehty tulotarkastus palatessaan ja hänen omaisuutensa on myös tuolloin tarkastettu ennen haltuun antamista. Kantelijalla on ollut omat petivaatteet tavarissaan ja ne on tällöin otettu vankilan säilytettäväksi. Tulotarkastuksen tehneiltä vartijoilta saadun tiedon mukaan kantelija ei ole kyseenalaistanut asiaa, kun hänelle on kerrottu, että Vankiterveydenhuollon yksikkö (VTH) ei ota kantaa petivaatteiden haltuun saamiseen.

Selvityksen mukaan VTH:sta on tiedusteltu 23.1.2020, onko olemassa lausunto, jossa kantelijalle on myönnetty VTH:n puolesta lupa käyttää omia petivaatteita Käyrän vankilassa. Sairaanhoidtaja F on puhelinkeskustelussa tuonut esille, että VTH ei ota kantaa omien petivaatteiden käyttämiseen ja jos kantaa on ottanut aiemmin Turun vankilassa lääkäri kyseiseen asiaan, kyseessä on ollut ns. keikkalääkäri. Sairaanhoidtaja on tuonut esille, että kyseinen lääkäri ei ole lyhyen sijaisuuden vuoksi tiennyt, että VTH:n ei kuulu ottaa kantaa kyseiseen asiaan, vaan se on laitoksen päätäntävällässä.

Selvityksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen vankien asumista ja perushuoltoa koskevasta määräyksessä (19/004/2010) mainitaan, että vangille annetaan käyttöön yksi kappale kutakin vuode- ja liinavaatetta ja vangilla ei saa olla enempää vuode- ja liinavaatteita kuin on määrätty. Rikosseuraamuslaitoksen vankien laitosvaatetusta koskevassa määräyksessä 1/004/2016 mainitaan vuode- ja liinavaatteiden osalta, että haltuun annetaan lakana, pussilakana ja tyynyliina. Kantelija on saanut tulotarkastuksen yhteydessä haltuunsa kyseiset vuode- ja liinavaatteet ohjeistuksen mukaisesti.

Rikosseuraamusesimies B:n selvityksen mukaan hänellä ei ole mitään lisättävää rikosseuraamusesimies E:n selvitykseen.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen mukaan vankilan menettely lakanoiden hallussapidon osalta vaikuttaa olleen sekavaa. Kantelija on ollut asiasta puhelimitse yhteydessä aluekeskuksen lakimieheen 3.2.2020. Aluekeskuksen notaari laittoi lakimiehen pyynnöstä asiassa vireille tiedustelun vankilaan, jossa kysyttiin, kuinka edellä kuvatussa tilanteessa on menetelty lakanoiden osalta ja mihin lopputulokseen on päädytty sekä mikäli kantelija ei ole saanut omia lakanoitaan haltuun, onko vankilassa tehty omaisuuden hallussapidon epäämistä koskeva päätös. Käyrän vankilasta asiaan vastasi rikosseuraamusesimies E edellä kerrotun sisällöllisellä selvityksellä.

Aluekeskus toteaa, että kantelija ei ole kantelun liitteeksi toimittanut lääkärinlausuntoa, mutta kantelija luki sen aluekeskuksen lakimiehelle puhelimitse, eikä lakimiehellä ollut syytä epäillä sen aitoutta. Myös vankila on tuonut ilmi, että lääkärinlausunto on olemassa.

Aluekeskuksen tietoon on aiemmin saatettu, että VTH:n yksikkö ei enää ota kantaa vankien omaisuuden hallussapitoasioihin terveydentilaa koskien. Aluekeskus pitää tätä todella harmillisenä, koska kyse on yleensä vangille tärkeistä asioista, joihin vankilahenkilökunnan tietotaito tai näkemys ei ole välttämättä riittävää. Voidaankin perustellusti kysyä, miten vanki voi tosiasiallisesti "todistaa" sen, että kyseessä on mahdollisesti hänen terveydentilansa kannalta oleellinen asia, jos lausuntoa ei ole mahdollista vankeusaikana VTH:sta saada? Samalla vankilan henkilökunta voi todeta, ettei heillä ole ammattitaitoa taikka pätevyyttä arvioida asiaa terveydentilan näkökulmasta, jolloin päätös on todennäköisesti tältä osin kielteinen. Aluekeskus viittaa myös apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuihin EOAK/1230/2020 ja EOAK/1451/2019, joissa on katsottu,

että VTH:lla on velvollisuus todistuksen tai lausunnon antamiseen silloin, kun se vangin yksilöllisen terveydentilan perusteella on objektiivisten tutkimushavaintojen perusteella tarpeellista ja edellyttää terveydenhuollon ammattihenkilön asiantuntemusta.

Rikosseuraamuslaitoksen vankien asumista ja perushuoltoa koskeva määräys (19/004/2010) soveltuu lähtökohtaisesti tilanteeseen, jossa vanki vaatii omia petivaatteita haltuunsa. Tällöin hallussapito voidaan evätä vankeuslain 9 luvun 1 §:n 6 kohdan nojalla eli vankila on hankkinut vastaavan esineen vangin käyttöön. Tässä tilanteessa vankilan olisi tullut tiedustella kantelijalta, haluaako hän omaisuuden hallussapitoa koskevan päätöksen asiassa, kun häneltä on otettu lakanat pois ja/tai vastaavasti Turun vankilasta palatessaan. Vaikka kantelija ei saadun tiedon mukaan jälkimmäisessä tilanteessa ole kyseenalaistanut asiaa, se on voinut johtua myös siitä, että hän ei ole ollut tietoinen menettelystä. Vankilan tehtävänä on ohjeistaa asiassa vankia. On ensiarvoisen tärkeää, että vanki saa asiasta halutessaan päätöksen ja voi vaatia siihen oikaisua. Aluekeskuksen lakimies 10.3.2020 käynyt Käyrän vankilan johtajan ja apulaisjohtajan kanssa läpi omaisuuden hallussapitoa koskevia säännöksiä koskien kantelijan lakanoita.

Aluekeskuksen näkemyksen mukaan haltuun antamiselle ei vaikuttaisi olevan lähtökohtaisesti estettä arvioitaessa vankeuslain 9 luvun 1 §:n mukaisia (muuta kuin 6 kohdan mukaista) epäämisen perusteita. Vaikka vankila oli järjestänyt kantelijalle petivaatteet, hän oli hankkinut asiassa lääkärin lausunnon ja haltuun antamista tässä tilanteessa olisi voinut puoltaa myös kohtuus- ja inhimillisyyssyyt.

3.3.3 Kannanotto

Saadussa selvityksessä ei ole kiistetty kantelijan kertomaa tapahtumien kulusta. Kantelun ja saadun selvityksen perusteella tapahtuminen kulku on ollut seuraava.

Käyrän vankilaan saapuessaan kantelijan on annettu käyttää omia lakanoita parin kuukauden ajan. Sen jälkeen niiden käyttö kiellettiin ja rikosseuraamusesimies B pyysi kantelijaa toimittamaan lääkärin lausunnon saadakseen lakanat haltuunsa. Kantelija oli toimittanut VTH:n lääkärin lausunnon, jonka jälkeen hän oli saanut uudelleen lakanat haltuun vähäksi aikaa. Kantelija oli siirretty Turun vankilaan 11.1.2020, josta hän on palannut Käyrän vankilaan 23.1.2020. Kantelijan asunto-osastolla ollut omaisuus on kyseiseksi ajaksi pakattu huoneesta pois henkilökunnan toimesta ja merkitty kantelijan omaisuusluetteloon. Kantelijan palatessa Käyrän vankilaan hänelle ei enää annettu omia lakanoita haltuun.

Vankilasta oli oltu yhteydessä VTH:n sairaanhoitajaan 23.1.2020, joka oli todennut, että VTH ei ota kantaa omien lakanoiden haltuun antamiseen ja jos lääkäri on Turun vankilassa aiemmin ottanut kantaa kyseiseen asiaan, niin hän ei ole ollut tietoinen kyseisestä linjauksesta. Sairaanhoitajan mukaan lakanoiden antaminen on laitoksen päätösvallassa. Selvityksessä omien lakanoiden antamatta jättämisestä on perusteltu lisäksi rikosseuraamuslaitoksen määräyksillä, joissa annetaan säännöksiä vangille annettavista vankilan lakanoista.

Yhdyn aluekeskuksen näkemykseen siitä, että vankilan toiminta lakanoiden haltuun antamisessa on ollut sekavaa. Arvioin vankilan toimintaa ensin toimintatavan osalta tapauksessa ja sen jälkeen ratkaisulle esitettyjen perusteiden kannalta.

Toimintatapa omien lakanoiden haltuun antamisen epäämisyssä

Vankeuslain mukaan, mikäli vangille ei anneta haltuun hänen pyytämäänsä tavaroita, asiassa on vangin pyynnöstä tehtävä päätös, johon hänelle on annettava muutoksenhakuohjaus. Tällaisessa tilanteessa vankia on erikseen ohjeistettava, miten hänen tulee toimia asiassa, kuten aluekeskuksen lausunnossa on todettu. Vanki voi kielteisen päätöksen jälkeen saattaa asian oikaisuvaatimuksena aluejohtajan ratkaistavaksi.

Rikosseuraamusesimies E:n selvityksen mukaan tulotarkastuksen tekijöiltä saadun tiedon mukaan kantelija ei olisi kyseenalaistanut lakanoiden antamista jättämistä sen jälkeen, kun hänelle oli kerrottu, että VTH ei ota kantaa niiden haltuun antamiseen. Saatu selvitys on tältä osin varsin yleisluontoinen ja perustuu toisen käden tietoon. Selvityksestä ei ilmene, että kantelijalle olisi kerrottu mahdollisuudesta saada asiasta muutoksenhakukelpoinen päätös. Käsitykseni mukaan on siten mahdollista, että kantelijalta ei ole tällöin tiedusteltu haluaako hän omaisuuden hallussapitoa koskevan päätöksen asiassa.

Kantelijan omissa lakanoissa on kyse omaisuudesta, joka hänellä oli laillisesti hallussaan ollessaan Käyrän vankilassa ennen Turun vankilassa käyntiä. Turun vankilassa käynnissä oli kyse lyhyestä tilapäisestä siirrosta, eikä kantelijan sijoitusvankila ole sinä aikana muuttunut. Käsitykseni mukaan kantelijan palatessa takaisin Käyrän vankilaan hänen olisi tullut lähtökohtaisesti saada haltuunsa kaikki ne samat tavarat, jotka hänellä oli ollut hallussaan sieltä lähtiessään. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli kantelijalle ei anneta kyseistä tavaraa uudelleen haltuun vankilaan palatessaan, hänelle on oma-aloitteisesti annettava asiassa perusteltu päätös omaisuuden haltuun antamisen epäamisestä muutoksenhakuohjeistuksin. Vankilassa ei ole ilmeisestikään menetelty tällä tavalla, eikä kantelijalle ole annettu asiassa kyseistä päätöstä.

Perusteet omien lakanoiden antamisen epäamiselle

Arvioin seuraavassa vankilan selvityksessä esitettyjä perusteita sille, miksi kantelijalle ei ole annettu haltuun hänen omia lakanoitaan.

Vankilan menettelyä on perusteltu VTH:n sairaanhoitajalta saaduilla tiedoilla, jonka mukaan VTH ei ota kantaa omien lakanoiden käyttämiseen ja jos Turun vankilassa lääkäri on aiemmin ottanut asiaan kantaa, niin kyseessä on lyhyt sijaisuuden tehnyt ns. keikkalääkäri, joka ei ole tiennyt kyseistä asiaa.

Olen 4.3.2020 päätöksessäni EOAK/1451/2019 ottanut kantaa VTH:n 5.2.2019 tekemään yleiseen linjaukseen siitä, että poliklinikoilla ei kirjoiteta sellaisia lausuntoja tai todistuksia, jotka eivät kuulu terveydenhuoltolain 22 §:ssä mainittuihin todistuksiin, ja että vankiterveydenhuollossa ei enää oteta kantaa esimerkiksi ylimääräisten tyynyjen tai patjojen tarpeeseen. Katsoin, että valvontahenkilökunnalla ei ole tehtäviensä ja koulutuksensa perusteella edellytyksiä arvioida sitä, olisiko vangilla terveydentilansa puolesta perusteet saada kyseisiä tavaroita käyttöönsä. Potilaslain mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat myös salassa pidettäviä. Katsoin, että VTH:lla on velvollisuus todistuksen tai lausunnon antamiseen silloin, kun se vangin yksilöllisen terveydentilan perusteella on objektiivisten tutkimushavaintojen perusteella tarpeellista ja edellyttää terveydenhuollon ammattihenkilön asiantuntemusta. Pidin VTH:n esittämiä perusteita kieltäytymiselle liian ehdottomina, koska ne sulkivat pois kaikki lausuntopyynnöt lisätyynyjen ja -patjojen osalta, eivätkä jätä tilaa vangin terveydentilaan liittyvälle yksilölliselle harkinnalle. Saatoin käsitykseni Vankiterveydenhuollon menettelystä sen tietoon.

Kantelijan tapauksessa VTH:n lääkäri on kuitenkin antanut kantelijalle lausunnon asiasta. Vaikka hänen ei olisikaan pitänyt antaa kantelijalle kyseistä lausuntoa VTH:n sen hetkisen linjauksen mukaan, se ei kuitenkaan tee lääkärin antamaa lausuntoa merkityksettömäksi. Selvityksessä ei ole väitettykään, että lausunto olisi ollut sisällöltään virheellinen. Kyseinen lausunto ei ilmeisestikään ole ”vanhentunut” niiden kahden viikon aikana, kun kantelija oli ollut Turun vankilassa.

Kantelijan mukaan hänen sairautensa pahentui huomattavasti, kun hän joutui käyttämään vankilan lakanoita, eikä vaimonsa miedommilla pesuaineilla pesemiä lakanoita. Mikäli VTH:n lääkäri antaa lausunnon tai todistuksen omien lakanoiden haltuun antamisesta, tulee vankilan se lähtökohtaisesti huomioida, ellei asiassa ole perusteltua syytä toimia toisin. Minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö kantelijalla olisi ollut asiallisia perusteita saada omat lakanat haltuunsa.

Kantelijan omien lakanoiden antamatta jättämisestä on perusteltu Rikosseuraamuslaitoksen antamalla määräyksillä vangeille annettavista vuode- ja liinavaatteista. Määräyksen perusteella vankilalla on velvollisuus antaa vangille haltuun vankilan lakanoita. Määräyksen toinen merkitys on se, että sillä rajoitetaan vankien haltuun annettavien lakanoiden määrää. Kyseiset määräykset eivät siten estä tai kiellä vangin omien lakanoiden haltuun antamista hänelle.

Aluekeskus katsoi, että omien lakanoiden haltuun antamiseen ei vaikuttaisi olevan lähtökohtaisesti esteitä vankeuslain 9 luvun 1 §:ssä omaisuuden hallussa pidon epäämiselle asetettujen edellytysten perusteella muilta kuin sen 1 momentin 6) kohdan osalta. Voin yhtyä asiassa aluekeskuksen toteamaan. Totean lisäksi, että käsitykseni kyseinen 6) kohta ei myöskään estä omien lakanoiden haltuun antamista. Kyseinen kohdan mukaan vankila voi evätä sellaisen esineen hallussapidon, jos vankila on hankkinut vastaavan esineen vangin käyttöön. Käsitykseni mukaan tapauksessa ei ole kyse pelkästään lakanoiden haltuun antamisesta, vaan haltuun annettavien lakanoiden terveydellisistä ominaisuuksista kantelijan kannalta. Käsitykseni mukaan tämän johdosta vankilan lakanat eivät ole tapauksessa vastaava esine kantelijan omien lakanoiden kanssa.

Vankilalla on harkintavaltaa päättäessään siitä, mitä omaisuutta vangille annetaan haltuun, mutta harkintavalta ei ole rajoittamaton ja vankilan pitää esittää asianmukaiset perusteet ratkaisuilleen. Vankilassa oli tehty päätös omien lakanoiden haltuun antamisesta kantelijalle sen jälkeen, kun hän oli toimittanut lääkärintodistuksen. Käsitykseni mukaan kantelijalla on ollut myös perusteet luottaa siihen, että hän voi jatkossakin käyttää omia lakanoitaan. Vankila ei voi mielihyvällisesti muuttaa päätöksiään, vaan muuttamiselle on oltava riittävät perusteet ja syyt. Käsitykseni mukaan saadussa selvityksessä tällaisia perusteita päätöksen muuttamiselle ei ole esitetty. Käsitykseni mukaan vankilan esittämissä perusteluissa ei ole muutenkaan tuotu esille syitä tai perusteita sille, miksi lakanoita ei ole voitu antaa kantelijalle, enkä voi oikein ymmärtää, miksi vankilassa on toimittu asiassa kyseisellä tavalla.

Edellä todetun perusteella katson, että vankila ei ole esittänyt asianmukaisia perusteita sille, miksi omia lakanoita ei ole annettu kantelijalle haltuun.

3.4 Ilmoitusten tekeminen kantelijasta

Aluekeskuksen liitteenä olevasta lausunnosta ilmenee yksityiskohtaisesti kantelijasta tehdyt ilmoitukset ja niiden käsittely vankilassa. Katson, että asiassa ei ole ilmennyt sellaista, joka antaisi aihetta toimenpiteisiin.

3.5 Yhteenveto ja huomioita vankilan toiminnasta

Vankien oikeusturvan kannalta on oleellista, että päätöksentekomenettely vankilassa tapahtuu kaikilta osin säännösten mukaisesti. Kantelun yhteydessä tehdyt havainnot herättävät huolta vankilan toimintatavoista ja sen menettelyn lainmukaisuudesta erilaisia vankeja koskevia päätöksiä tehtäessä. Kantelun yhteydessä on tullut ilmi vakavia puutteita päätöksenteossa eri asioissa. Kantelussa on osittain kyse myös samoista asioista, joihin olen jo aiemmin ottanut kantaa, mutta kannanotoillani ei vaikuta olleen korjaavaa vaikutusta vankilan toimintaan.

Rikosseuraamusalueen aluekeskuksen tehtäviin kuuluu alueensa vankiloiden toiminnan lainmukaisuuden valvonta. Edellä todettujen huomioiden perusteella pidän perusteltuna, että aluekeskuksessa ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että päätöksenteko vankilassa tapahtuu säännösten mukaisesti. Tässä tarkoituksessa lähetän tämän päätöksen tiedoksi Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluejohtajalle.

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Käyrän vankilan johtaja D:lle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.2.3 ilmenevästä lainvastaisesta menettelystä päätösvallan käytön määräämisessä vankeja toimintaan sijoitettaessa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan edellä kohdassa 3.1.3 esittämäni käsityksen asioiden selvittämisestä ja ratkaisemisesta, kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen työtoiminnasta poistamisen edellytyksistä, asian selvittämisestä ja kuulemisesta, päätöksenteosta sekä päätöksen kirjaamisessa osallistumisvelvollisuudesta vapautettaessa ja kohdassa 3.3.3 esittämäni käsityksen virheellisestä toimintavasta omien lakanoiden haltuun antamisen epäämässä sekä epäämisen perusteettomuudesta Käyrän vankilan tietoon vankilan tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Käyrän vankilan johtajalle.

Saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsityksen päätöstoimivallasta vankeja toimintaan sijoitettaessa ylityönjohtaja C:n tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan edellä kohdassa 3.3.3 esittämäni käsityksen virheellisestä toiminnasta omien lakanoiden käyttöä epäämässä tiedoksi rikosseuraamuskeskukselle B:lle ja E:lle. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle kohdassa 3.5 ilmenevässä tarkoituksessa. Pyydän aluekeskusta ilmoittamaan toimenpiteistään asian johdosta 31.12.2020 mennessä.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Vankiterveydenhuollon yksikölle.